

ОСӨЖ №6

Тақырыбы:

«Әл-Фарабидің тіл философиясы»

Орындаған: Шакарім Ж.Қ. Э-229

Тексерген: аға оқытушы Ашимова Г.М.

Жоспар:

Кіріспе

1. Әл-Фарабидің өмірі жайлы деректер.

Негізгі бөлім

1. Шығыстың Аристотелі
2. Еңбектері
3. Әл-Фарабидің ақыл туралы ілімі
4. «Ғылымдар энциклопедиясы»

А) Әл-Фарабидің тіл білімі

Б) Логика

В) Математика

С) Геометрия

Д) Оптика

Е) Астрономия

Қорытынды..

Әбунасыр Әл-Фараби — түркі ойшылдарының ең атақтысы, ең мәшһүрі, “Әлемнің 2-ұстазы” атанған ғұлама. Оның заманы “Жібек жолы” бойындағы қалалардың, оның ішінде Отырардың экономикасы мен мәдениетінің дамыған кезіне дәл келеді. Әбунасыр Әл-Фараби Орта Азия, Парсы, Ирак, Араб елдері қалаларына жиһанкездік сапарлар жасап, тез есейді. Ол жерлерде көптеген ғұламалармен, ойшыл-ақындармен, қайраткерлермен танысып, сұхбаттасты. Тарихи деректер бойынша 70-ке жуық тіл білген. Өздігінен көп оқып, көп ізденді, 150-ге тарта трактат жазып қалдырды.

Данышпан Әбу Насыр әл-Фараби Түркістан тарапындағы Отырар шаһарында 870 жыл шамасында туған. 950 жылы Шам (Дамаск) шаһарында ұлы ұстаз дүние салды. Бұл мәлімет ерте заманғы арабша жазылған шежіре кітаптарында берілген.

Әл-Фараби есімі дүние жүзі мәдениеті мен ғылымының тарихынан берік орын алады.

Оны шығыстың Аристотелі деп атаған.

Әбу Наср әл – Фараби Аристотелдің "Метафизикасына" ежелгі заманның өзгеде ойшылдарының туындыларына түсініктер жазып оларды өз уақытының игілігіне айналдырған.

Кемеңгер ғалымның "Қайырымды істер қаласының тұрғындары туралы толғаныс", "Мемлекет қайраткерлерінің мақал – мәтелдері" – қоғамның әлеуметтік ой тарихына із қалдырған туындылар. Өз заманында дүниенің шар тарабына жайылған. "Даналық жаухарлары" атты философиялық толғанысы, тұтас мың жыл бойы өшпейтін кітап болған.

- **Әл-Фараби- ұлы** ғалым. Ол- ұлы ойшыл, философ, социолог, математик, физик, ботаник, лингвист, логик, музыка зерттеушісі.
- **Әл-Фараби** араб, парсы, түркі, латын, грек тілдерін жақсы білген.

Еңбектері:

Фараби Аристотельдің әлеуметтік-қоғамдық идеяларын дамыта отырып, өз тарапынан да “Кемеңгерлік меруерті”, “Ізгі қала тұрғындарының көзқарасы”, “Мәселелердің түп мазмұны”, “Ғалымдардың шығуы”, “Бақытқа жету”, “Азаматтық саясат”, “Мемлекеттік қайраткерлердің нақыл сөздері” сияқты көптеген сындарлы философиялық еңбектер жазған. Фараби бұл еңбектерде дүние, қоғам, мемлекет, адамдардың қатынастары туралы заманнан озық тұрған пікірлер, пайымдаулар айтады.

Әл-Фарабидің ақыл туралы ілімі:

1. Алла

2. Аспан денелері,

3. Әрекеттегі ақыл

4. Адамның жаны.

5. Форма мен материя

«Ғылымдар ЭНЦИКЛОПЕДИЯСЫ»

Әл-Фарабидің трактатының ғылым тарихында алатын орны ерекше. *Бұл кітап мыныдай бес тараудан тұрады:*

1. Тіл білімі және оның тараулары;
2. 2. Логика және оның тараулары;
3. 3. Математика, яғни арифметика, геометрия, оптика, математикалық астрономия, музыка, статистика, айла-әрекет жөніндегі ғылым;
4. Физика мен метафизика және оның тараулары;
5. Азаматтық ғылым және оның тараулары, заң ғылымы және кәләм (дін ғылымы).

Әл – Фарабидің тіл білімі

Фараби тіл білімін 7 тарауға бөледі:

1. Дербес және қарапайым сөздер мен сөйлемдер туралы;
2. Мәнерлеп оқу ережелері;
3. Тілдің заңы мен ережелері жайлы ғылым;
4. Дұрыс оқу ережелері;
5. Өлең жазу,
6. Шайырлық туралы ғылым немесе поэтика.
7. Ырғақ, ұйқас және поэзия болып бөлінеді.

Логика

Фарабидің анықтауы бойынша логика – ойлаудың заңдары мен ережелері туралы ғылым. Бұл ғылымның арқасында адам өзінің ойлау әрекетін тәрбиелей алады, өзінің ойын анықтап айқын, жүйелі түрге келтіреді; ой қорыту, талқылау барысында логикалық қателер жіберуден аулақ болады.

Математика.

Фарабидің энциклопедиясында математика ғылымдарына көп орын берілген. Ол математиканы үлкен-үлкен жеті тарауға бөлген. Арифметика, яғни сан туралы ғылым. Оған практикалық және теориялық арифметика деп айрықша мән берді. Фарабидің түсіндіруі бойынша сан объективті ақиқат нәрселердің сезіп-түйсінуге болатын, яғни «көзбен көріп, қолмен ұстауға» болатын жақтарын елеусіз қалдырып, тек саналуға, есептеуге тиісті қырларын бейнелейді. Бұл өте дұрыс материалистік түсінік.

Геометрия.

Бұл ғылымның мазмұны мен мәнін ғалым төмендегіше тұжырымдайды: Геометрия екі ғылымды біріктіреді – біріншісі – практикалық геометрия, екіншісі – теориялық геометрия. Практикалық геометрия сызықтар мен беттерді, ағаш ұстасы, темірші, тас қалаушы, жер өлшеушілердің ыңғайына лайық ағаш, темір, тас денелердің бетінде қарастырылады. Теориялық геометрия сызықтардың, жазық фигуралардың, геометриялық денелердің формасы мен мөлшерін, теңдігі мен теңсіздігін, олардың түрлері, реті және басқа осыларға байланысты барлық нәрселерді зерттейді.

Оптика.

Фарабидің жіктеуі бойынша математикаға оптиканы да жатқызған. Бұл туралы ол былай дейді: «Оптикада геометрия тәріздес форма, шама, рет, тәртіп, орын, теңдік, теңсіздік т.б. нарселерді қарастырады». Оптиканың мәні мен ақиқат, анық пен оның алдамшы көрінісінің парқы ажыратылады, қатаң дәлелдеу жолымен мұның себебі айқындалады, көзбен көруде кездесуі мүмкін болатын қателердің барлығы ескеріледі, одан құтылуға көмектесетін, яғни қарастырылып отырған нәрсенің мөлшері, формасы, орны, құрылысы, т.б. туралы ақиқатқа жеткізілетін әдіс айдалардың түрлері көрсетіледі.

Астраномия.

«Астраномия деген бір атпен екі ғылымды түсінеміз, – деді ғалым. Олардың біреуі – жұлдызнама. Бұл ғылым жұлдыздарға қарап болашақта не болатынын, кейде қазіргі кезде болып жатқан және өткенде болған оқиғаларды болжауға арналған. Екіншісі – математикалық астраномия. Астраномияның осы бөлігі ғана математикалық ғылымдардың қатарына жатады, ал қабілет – өнердің бір түрі; ол арқылы не болатынын адам болжамдай алады; мәселен, түс жору, құстың ұшуы бойынша жорамалдау, бал ашу т.б. қабілеттер».

Қорытынды..

Әл-Фараби – өздігінен оқып жетілген ғалым. Ол ең алдымен грек ғылымын, оның фәлсафасын, әсіресе Аристотельдің еңбектерін қызығып оқыған. Ибн Халиланың айтуына қарағанда Әбу Насыр Аристотельдің «Метафизикасын», «Жан туралы» еңбегін жүз, ал «Риторикасын» екі жүз рет оқып шыққан сияқты. Осындай ыждағаттылығының арқасында ғана ол Аристотельдің ғылыми мұрасын еркін игерген. Оның фәлсафалық еңбектерінің басым көпшілігі грек ғылымдарының, әсіресе, Аристотельдің мұрасын зерттеуге арналған.

Әл-Фараби – педагогика тарихында алатын үлкен орны бар асқан дидакт методист, ғұлама болған адам. Ғұламаның бұл саладағы мұралары сұрыптап, қазіргі педагогика игілігіне – абзал міндеттердің бірі.